№ 51 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍԻ 8

1890

ՏԱՍՆ ԵՒ ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍԻ 8 № 51

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ. Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ». կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Շնորհակալութիւն. Մանկական գրքեր. Նամակ Բաթումից. Նամակ Շուշուց. Նամակ Բաթումից. Նամակ խմբագրին. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ԲՈՐՍԱ.— ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Գաւառական հերոսներ.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Միջոց չունենալով ջոկ-ջոկ այն բոլոր անձանց իմ խորին և սրտագին շնորհակալութիւնս յայտնելու, որոնք թէ մայիսի 6-ին ինձ տուած ճաշկերոյթին են մասնակցել, թէ բնակարանս եկան ինձ շնորհաւորելու և թէ վերջապէս գրութիւններով, հեռագիրներով և ընծաներով յայտնեցին ինձ իրանց շնորհաւորութիւնը իմ գրական գործունէութեան 25-ամեակի առիթով, շտապում եմ արտայայտել իմ խորին երախտագիտութեան զգացմունքներս այս մի քանի տողերով:

Գրիգոր Արծրունի

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԳՐՔԵՐ

Մարդուս գլխաւոր յատկութիւններից մէկն է պարզել, պարզաբանել իր շրջակայքը, չորս կողմը պատահող երևոյթները, իր անցեալը, ծագումը....

Վայրենի և բոլոր պատմական ազգերը, չը հասկանալով բնութեան մէջ կատարվող երևոյթների պատճառները, ստեղծեցին Զէվսեր, Վեներաներ, Անահիտներ, Արիմաններ....

Իր ծագումը հին յոյնը, հայը դուրս է բերում պատմական ժամանակից, բաբելոնեան աշտարակաշինութիւնից, հին Եգիպտոսից: Ամեն տեղ տեսնում էք մարդկային թափանցիկ մտքի ֆանտազիայի ույժը՝ բաւականութիւն տալու իր հարցասիրութեան:

Նոյնը և մանկական հասակում. ո՞վ չէ շատ անգամ զգացել իրան անելանելի դրութեան մէջ մանկան կարկուտի պէս տեղացող հարցերից. Նա ուզում է իմանալ ինչ է կայծակը, որոտումը, ո՞վ է առաջ բերում այդ որոտումը.... Համարձակ կարելի է ասել, որ մանկական շրջանում մարդս շատ անգամ աւելի հարցասէր է լինում. կեանքը դեռ չէ թմրացրել, նրա հոգսերը չեն ծանրացել մարդուս վրա, նա կարող է ազատութիւն տալ իր ֆանտազիային, մտքին: Եւ հէնց այդ շրջանում պիտի մանկան ձեռքը տալ (բացի իր դասագրքերից) գրքեր, որոնց մէջ յաճախ նա կը գտնէ իրան հետաքրքրող շատ հարցերի պարզումը:

Պարզաբանելով շատ հարցեր, գրքերը մտցնում են երեխային նոր աշխարհ, ընտելացնում են նոր զգացմունքներին, նոր պահանջներին, հիմն են դնում նրա բարոյական տիպարին: Այստեղ օգնութեան է գալիս մանկան մարդուս և բոլոր արարածների միւս հոգեբանական ույժը՝ նմանողութիւնը. կարդալով մեծ մարդերի գրուածքները, նրանց կենսագրութիւնները, հերոսների գործերը, մանուկը սրբտում փայփայում է նրանց իդէալները, բաղձալով մի օր դառնալ նրանց պէս մի մարդ: Կարդացէք երևելի մարդկանց կենսագրութիւնները, լինեն նրանք գիտնականներ, գրագէտներ, բանաստեղծներ, գիտնականներ, նաւորդներ.... դուք կը տեսնէք որ նրանց ձգտումների հիմն դրել են գրքերը (կամ զարգացրել): Ութ տարեկան Պուշկին կարդալով ֆրանսիական գրողների գրուածքները, գրեց իր առաջին ոտանաւորը ֆրանսերէն. Նապօլէօն փոքր հասակում ագահութեամբ կարդում էր Կեսարի կեանքը և այլն:

Ընթերցանութեան գրքերը միջոց տալով մանկան դասերից ազատ ժամանակը օգտակար անցկացնելուն, սովորեցնում են նրան և խելացի կեանքի, բնաւորութեան կազմելուն, հանգստութիւնը գնահատելուն: Ընթերցասէր մանուկը միւս պարապ մանուկների պէս օրեր չէ անցկացնում փողոցում, շատ անգամ չիմանալով թէ ինչ անէ: Գրքերը սովորեցնում են, մանկան Բելինսկու լեզուով խօսելով, փոքր հասակից պարտականութիւն, մշտական ինքնուրոյն աշխատանք օրվայ յայտնի ժամերում, իսկ դա բնաւորութեան կազմելու մէջ վերջին տեղը չէ բռնում: Ո՞վ չէ անիծել մեզանից իր թուլութիւնը, անընդունակութիւնը օրը 6—8 ժամ պարապելու, իսկ որտեղից է դա առաջ եկել....

Մանկական ընթերցանութեան նպատակը պիտի լինի առողջ կրթութիւն թէ երևակայութեան, թէ բարի զգացմունքների, զարգացումը պարզ, րէալ տիպերի և ոչ լոկ պարապմունք անգործ մտքի *):

Բայց ինչ ձևով պիտի հասնել այդ նպատակին, որքան հոգատարութիւն պիտի լինի ղեկավարների կողմից:

*) Острогорскій «Русскій Писат.» երես 130:

Մեր դարը, որ բերեց իր հետ և laisser faire, laisser passer ֆօրմուլան, այդ հասկացողութիւնը մտցրեց և մանկավարժութեան մէջ, ահա ինչու շատ մանկավարժներ դէմ են ջոկովի գրքեր տալ մանկական ընթերցանութեան համար. ինչ քէֆը տալիս է, թող կարդա, ասում են դրանք: Սակայն խելացի կրթութիւնը, ի հարկէ, իրաւունք ունի չը լսել այդ qausi—ազատամիտներին: Զգոյշ ընտրութեան միջոցով միայն մենք կազատենք մանկան շատ խայտառակ գրքերից և մտքերից, կը սովորեցնենք նրան ապագայում ջոկել Դիւմաները Դիկենսներից.... Մանկավարժը չը պէտք է տայ աշակերտի ձեռքը մի գիրք, որն ինքը չէ կարդացել, ասում է ռուս մանկավարժ Մօգզօլեվսկի: Ի՞նչ ասել կուզէ, որ ընտրութեան ժամանակ պիտի յարմարվել մանկան զարգացողութեան հետ. ասել այս գիրքը 9 տարեկանի համար է, սա 12—15՝ չէ կարելի: Գուցէ մէկը 12 տարեկան հասակում զարգացած լինի միւս 15 տարեկանից: Պէտք է նկատել, որ պ.պ. ղեկավարները իրանց հոգատարութիւնը շատ հեռու են տանում և աշխատում են, որ անպատճառ մանուկը գիրքը հասկանայ, գնահատէ իրանց չափ: Ազատեցէք խեղճին ձեր այդ անտանելի հոգացողութիւնից, գիտեմ, որ այդ ձեզ ստիպում է անել սէրը դէպի մանուկը, ուզում էք, որ նա հասկանայ բոլորը, բայց և այնպէս ազատեցէք. հարցրէք նրանից կարդացածի բովանդակութիւնը, գործող անձինքների խարակտերիստիկան, պարզաբանեցէք այն դէպքերը, երբ նրան բոլորովին անհասկանալի կարող կը լինի գիրքը: Մի օրինակ բերեմ ձեզ, թէ ինչպէս ամենախելօք մանկավարժներից մէկը ինչ սարեր-ձորեր է ընկնում, կորցնում գլուխը, երբ ուզում է անպատճառ, որ իր հասկացածի պէս հասկանայ աշակերտը:

Տալով, դիցուք, երեխայի ձեռքը «Ռուստեմ և Զօրաբը», Օստրօգօրսկի, վախենալով որ երեխան դուրս բերէ դիցուք այսպիսի եզրակացութիւն՝ անկայուն է բաղդը աշխարհիս երեսին, հզօր է ճակատագիրը, աճապարում է աւելացնել. «չը լուսաւորված մարդը, կրքի ազդեցութեան տակ լինելով, գազանից էլ անգութ է, փչացնում է իր ահագին եռանդը, յանուն սխալ հասկացած պարտքի, կորցնելով շատ անգամ իր համար աշխարհումս ամենաթանկագին էակը», ահա այս եզրակացութիւնը պիտի մարսէ երկդասարանեան ուսումնարանի մանուկը: Բացատրութիւնները աւելորդ են: Մեր եռանդոտ-պուրիստ հոգաբարձուներն էլ հեռու են գնում. բաւական է որ գրքում տեսնեն մի հ ա մ ա ր ձ ա կ խօսք, մի անպարկեշտ նկարագրութիւն (իրանց կարծիքով), որ լաւ գիրքը կորած դառնայ մանկան համար:

Tout comme chez nous. հանգուցեալ «Մեղուի» մէջ տխրահռչակ Հայկունին հասարակաց դատաստանի էր կանչում Րաֆֆիին, որ նա իր հրաշալի «Ջրաբերդ» նկարագրութեան մէջ յիշել էր գեղջկուհու մերկ ոտները: «Անբարոյականութիւն, գոռում էր մեր պօյէտը, դա կը վնասէ մանկան, կը գրգռէ նրա երևակայութիւնը»:

Մանկական ընթերցանութիւնը ունենալով մի այդպիսի նշանաւոր ֆունկցիա, մանկական գրողը ամեն մի քայլում գործ ունենալով մանկան հոգեբանութեան, հասկացողութեան, նրա ամեն շրջանի զարգացողութեան հետ, պէտք է նրան առաջ մղէ, տայ նրան, ինչ որ նրա հասկացողութեան մօտ է, չը տայ գրուածներ, որոնք առաջ են բերում «ջահիլ-պառաւներ», որոնք գիտեն ամեն բան, ճանաչել են մարդկանց, հիասթափվել են.... Ահա թէ ինչու սուրբ է մանկական գրողի կոչումը, ահա ինչքան պատասխանատու է նա մարդկութեան առաջ: «Մանկական գրողը, եթէ միայն նա կանգնած է իր կոչման բարձրութեան վրա, նոյն քրիստոնէական միսիօնարն է, որը մտցնում է սիրոյ և ճշմարտութեան լոյսը իր մանուկ ընթերցողների փափուկ սիրտը *):

Բայց այդ սուրբ պաշտօնից հրաժարվելով հրաժարվում են եւրօպացի և ռուս գրողները: Երևելի Անդերսենին երբ ասում էին թէ մանկական գրող է, զայրանում էր: Աշխարհիս ամենահարուստ գրականութիւններից մէկը՝ ռուսացը, չունի մի երկու յայտնի մանկական գրող: Եւ եթէ փայլուն աստղերի գրուածները այսօր անցել են մանկանց ձեռքը, դա դարձեալ չէ եղել նրանց կողմից գիտակցաբար: Է՜հ, հազար ու մի այրող խնդիրներ կան, որոնց ես պիտի արձագանք տամ. երեխայքը ե օ լ ա կերթան, երևի մտածել են նրանք: Նոյն իսկ կրիտիկան իր փայլուն ներկայացուցիչների բերանով շատ անգամ չէ խօսել մանկական ընթերցանութեան մասին, դարձեալ ընկնելով ժամանակակից հարցերի պարզաբանութեան ետևից: Եւ եթէ կրիտիկան խօսացել է պատահմամբ ընթերցանութեան մասին, շատ անգամ հերքել է նրա օգտակարութիւնը, գոնէ յայտնի շրջանում, աչքի առաջ ունենալով յաճախակի ո՛չ հ ա ր ց ի է ո ւ թ ի ւ ն ը, ա յ լ ն ե ր կ ա յ գ ր ա կ ա ն ո ւ թ ե ա ն ա ր դ ի ւ ն ք ը: Եւ այդ կողմից, ի

*) Θ. Толь. «Наша русская литература».

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍՆԵՐ

Գողացած աստղը

Հոգաբարձուն ուշադրութիւն չը դարձրեց այդ խօսքերի վրա, այլ շտապեց խօսքը փոխելու: Նա հարցրեց թէ ճի՞շդ որ արևը խաւարել է: Սարիբէգը իր իմացածը պատմեց. այո՛, խաւարել է և տասն րօպէի չափ աշխարհը մնացել է խաւարի մէջ:

—Էլի ֆռանգի բանը կը լինի, ընդհատեց աղա Կարապետը:

—Ո՛չ, ասեց պ. Սարգիսը, արեգակն է խաւարել:

—Հա է, ես էլ այդ եմ ասում, ախր այդ ֆռանգները աշխարհիս վրա ամեն ինչ արել են, պրծել, հիմա երկինքն են գնում, ինչ ուզեն՝ անում են: Միտներդ է, այն տարին ֆռանգը գողացել էր մեր Լոյս—աստղը: Միտներդ չէ: Մի քանի ժամանակ Լոյս-աստղի երես չը տեսանք, չէր երևում, կորել էր, առաւօտները երկնքում նրա տեղը սև խաւար էր. շատ ծանր բան էր, մարդու լացն էր գալիս այդպէս տեսնելով: Ես այն ժամանակը հարցրի մեր գիտնական տէր-Սրապիոնից. Նա, հօ լսել էք, շատ հասկացող, շատ կարդացած մարդ էր, լուսահոգին. Նա ինձ ասեց, միթէ չը գիտես, չես լսել: Ֆռանգները, ասեց, գողացել են աստղը, տարել են իրանց երկիրը *): Նրանք են տղամարդ տղաները, մենք ինչացու ենք: Հիմա էլ ասում եմ, տես, էգուց, միւս օրը լրագրում էլ կը կարդաք, թէ ֆռանգն ուզեցել է արեգակն էլ գողանայ:

Պ. Սարգիսը գլուխը շարժելով ծիծաղեց և այդ ծիծաղով ց ո յ ց տ ո ւ ե ց, որ թէև ինքը խօսքով չէ պատասխանում աղային, բայց սրտանց ծիծաղում է նրա գոված խելքի վրա: Հէնց աղան էլ այդպէս հասկացաւ: Նրա մէջ մի բան եռաց, եփ եկաւ. ներսից մի տաքութիւն խփեց նրա գլխին. աչքերը մի րօպէում կարմրեցին, շրթունքները մի քանի անգամ բաց ու խուփ եղան առանց մի ձայն, մի ծպտուն արձակելու:

—Ի՞նչ ես ծիծաղում, ասեց նա ատամները միմեանց սեղմելով.—չե՞ս հաւատում: Որ ասում էի խելք չունիս.... Եթէ խելք ունենայիր, հիմա դու էլ մի մարդ էիր դառել: Աշխարհի վրա ամեն ինչ խելքի բան է. խելքով երկնքից աստղեր էլ կը գողանաս, ի հարկէ.... իսկ եթէ խելքի ծարաւ լինիս՝ արջի և աղուէսի ուսում կը տաս. արջը ասեց՝ աղուէս եղբայր, աղուէսը պատասխանեց՝ արջ եղբայր: Դրա համար գրքեր դիր կոնատակիդ, գնա մարդ զարմացնելու:

*) 70-ական թւականների սկզբում մեր գաւառներում այդպիսի մի միտք կար. հաւատացնում էին թէ աստղը գողացել են:

Հոգաբարձուն խօսել էր ուզում: Նա վիրաւորվածի էր նման. բայց նրա շրթունքները դողում էին, նա, կարծես, խօսք էր որոնում ասելու, բայց չէր գտնում: Այդպէս քիչ իրան տանջելուց յետոյ, ասեց ամաչկոտ հարսի պէս.

—Մենք ոչինչ ենք, դուք խելք սովորացրէք....

Բայց աղան աւելի տաքացաւ: Պատուելի հոգաբարձուն գուցէ չը գիտէր կամ թէ մոռացել էր, որ աղան այդպիսի բան չէր սիրում. Նրան չէր կարելի ասել, թէ աղա, խելք սովորացրու ուրիշին. Նա ինքը պէտք է ասէր, պէտք է չը հաւանէր մարդկանց արածը, խելքը, և էլ ուրիշ գործ նրա պարտքը չէր: Տաք, եռացող ջուրը նրա ականջները թափվեց, նա ձեռնափայտը յատակին զարկեց և բերանը լայն բաց արաւ.

—Դու ո՞վ ես, ու՞մ տղան ես, որ ինձ այդպէս ես ասում: Տօ, ինձ չես ճանաչում: Զէ.... Լա՛ւ, ես ցոյց կը տամ թէ ով եմ:

Աղան դուրս գնաց: Հոգաբարձուն և Սարիբէգը միմեանց երեսին էին նայում լուռ կերպով և ժպտում էին, մէկը դառնացած, միւսը զարմացած:

Բայց աղայի կրակը շուտ հանգչողներից չէր: Նա նորից յետ դարձաւ և նորից սկսեց խայտառակել պ. Սարգսին, մինչև իսկ հայհոյեց, թէև բացարձակապէս պ. Սարգսին չը հայհոյեց նրա անունը տալով, բայց այնպիսի խօսքերով հայհոյեց, որ պ. Սարգսի տեղ մի ուրիշ հասարակ մարդ էլ կը հասկանար թէ քամին որտեղից է փչում: Եւ պ. Սարգիսը չը կարողանալով իրան պահել, այս պատասխանեց.

—Ինձանից ձեռք վերցրէք, աղա Կարապետ:

Այդ հօ խայտառակութեան ծայրն էր: Ինչպէս թէ ձեռք վերցրէք. միթէ աղան նրան ձեռք էր տուել, նրան իր հետ հաւասար մարդ էր համարել և մտեցել էր նրան, որ հիմա ձեռք վերցնէր, հեռանար:

—Դու ինձ Կարապետ աղա չասես, թէ այդպէս մնաս:

Ասեց ու գնաց:

*
* *

Քառորդ ժամից յետոյ դպրոցի միւս հոգաբարձուն, պ. Արշակը, դտաւ պ. Սարգսին, և իր այլայլված դէմքով նրան վախեցնելուց յետոյ, ասեց յանդիմանելով.

—Այդ ինչ ես արել, այդ ինչ տեսակ մարդ ես

հարկէ, իրաւունք ունէր կրիտիկան. միթէ խեղճ մանկան պիտի կերակրել խակ մտքերի խակ վիժումներով....

Մանկական գրականութեան ասպարէզը մնաց զանազան թզուկների. ինչ ցէնզ պիտի ունենայ մանկական գրողը: Քիչ է հ ո ւ մ տաղանդը. պիտի լինի խորին սէր դէպի մանուկը, ուսումնասիրութիւն նրա հոգեբանութեան, և այդ ժամանակ նա (գրողը) իսկապէս հրաշքներ կը. գործէ: Ահա ինչու ոչ բանաստեղծ Ուշինսկին ստիպված լինելով ձեռք առնել «ապոլօնեան քնարը», կարողացաւ տալու ռուս, և թարգմանութեամբ հայ մանուկին, մի քանի մանկական ոտանաւորներ, որոնց չը կարողացաւ գտնել ամբողջ ռուս Պառնասում: Մօտենալ մանկան նոյն իսկ վառված սիրով դէպի նա, չիմանալով նրա զգացմունքները, հասկացողութիւնները, մի խօսքով նրա հոգեկան աշխարհը, կարծելով թէ բանի էութիւնը կոտրատած լեզուով խօսելումն է,—չարաչար սխալված կը լինիք. երեխան կամ զարմանքով կը նայի ձեր երեսին, չը հասկանալով ձեր թ ո թ ո վ ա ն ք ը, կամ լալով կը փախչէ ձեզանից:

Սէր դէպի մանուկը, օրինակելի ո ւ ս ո ւ մ ն ա կ ա ն կրթութիւն, մարդասիրական զգացմունքներ, պարզ որոշած իդէալ, հասկանալի լեզու և ոչ թոթովանք, ահա թէ ինչ պիտի ունենայ ճշմարիտ մանկական գրողը, այդ քրիստոնէական միսիօնէրը: Իսկ չատ կան այդպիսիներ....

Առ այժմ այսքան:

Պ. Զ.

ՆԱՄԱԿ ԲԱԹՈՒՄԻՑ

Մայիսի 4-ին

Արդուինում այս օրերս մի սարսափելի եղեռնագործութիւն կատարվեց, որին զոհ գնաց քաղաքի դէպուտատ երիտասարդ պ. Անդրէաս Փիլոյեան: Ապրիլի 30-ի գիշերը, երբ նա տուն էր գնում, 2 անծանօթ մարդիկ, թուրքեր, յարձակվում են նրա վրա, նախ խեղդում են նրան և ապա դաշոյնի հարուածներով գլուխը և մարմինը ջարդոտում: Երկրորդ օրը առաւօտեան, հայ կանայք եկեղեցի գնալիս սարսափով պատահում են այդ զարհուրելի ոճրագործութեան նշաւակ դարձած դիակին և տեղեկացնում են ժողովրդին և պօլիցիային...

Արդուինի 7,000 բնակիչների մեծագոյն մասը հայ կաթօլիկներից է բաղկացած, որոնց մէջ ամենանշանաւոր գերդաստանը Փ ի լ ո յ ե ա ն ընտանիքն է: Անդրէաս Փիլոյեան ծնված էր Արդուինում և իր միջնակարգ կրթութիւնը ստացել էր Կ. Պոլսում, վենետկեան Մխիթարեանների վարժարանում: Սրանից 2 տարի առաջ նա արդուինցիների սախպողական խնդրանքի և հրաւէրի համաձայն, եկել էր Կ. Պոլսից ստանձնելու Արդուին քաղաքի դէպուտատի պաշտօնը: Նա իր պաշտօնը կատարում էր ձրի, ամենայն խղճմտութեամբ: Քաղաքի և հասարակութեան օգուտը նրա համար բարձր էր ամեն մի անձնական նիւթական ակնկալութիւնից: Այդ օգուտը չէր զոհում նա ոչ մէկին, թէկուզ դա լինէր բարձր անձնաւորութիւն կամ իր մօտ ազգականը և այս պարագան թշնամիներ յարոյց նրա դէմ քաղաքի մէջ:

Փիլոյեան վերին աստիճանի ուղղամիտ, անկեղծ, հայրենասէր և ազնիւ երիտասարդ էր: «Մշակի» գաղափարներին եռանդուն և ջերմ պաշտպան, նա ամենայն տոկունութեամբ քարոզում էր այդ սկզբունքը նաև Արդուինում և իր օրինակովն էր ցոյց տալիս դրանց օգտաւէտութիւնը: Ինքը հայ-կաթօլիկ, միշտ և յարատև կերպով մասնակցում էր լուսաւորչական հայերի դպրոցական և այլ հասարակական, ազգային գործերին, ուղղութիւն էր տալիս նրանց և իր պաշտօնի ազդեցութեամբն ամեն կերպ օգնում: Այդ օգնութիւնն առանձին կերպով նա երևան հանեց, երբ Վրաստանի Թեմի նախկին առաջնորդ սրբազան Սեդրակեան այցելեց Արդուինը և կարգի բերեց եկեղեցական և դպրոցական խառնակ գործերը:

Փիլոյեան սաստիկ կրքոտ բնաւորութիւն ունէր, ինչպէս ամեն մի անկեղծ և ուղղախոհ մարդ:

Եւ նա մեռաւ իր ծաղիկ հասակին մէջ, երբ դեռ 30 տարեկան հազիւ կար:

Ցանկալի է, որ այս ոճրագործութեան բոլոր պատճառներն ուշադրութեամբ քննվելով, յանցաւորներն իրանց արժանի պատիժը կրէին:

Իսկ ես, իբրև հանգուցեալի մտերիմն և նրա ընկերը, դառնագին սրտով, և կսկծով լի զգացմունքով ողբում եմ Անդրէաս Փիլոյեանի մահը թէ կաթօլիկ և թէ ամբողջ հայ հասարակութեան համար, որին նա նուիրած էր իր բովանդակ գործունէութիւնը:

Հանգիստ ոսկորներիդ, ով պատուական երիտասարդ:

Ա. Սարուխանեան

ՆԱՄԱԿ ՇՈՒՇՈՒՑ

Մայիսի 3-ին

Մեր քաղաքը վերին աստիճանի անմաքուր է պահվում: Ի նկատի ունենալով, որ մաքուր պահելու համար անհրաժեշտ է, որ ժողովուրդը հասկանայ մաքրութեան օգտաւէտութիւնը և անհրաժեշտութիւնը, և մանաւանդ ի նկատի ունենալով, որ Պարսկաստանի խօլերան սպառնում է մեզ, կովկասցիներիս, չատ ցանկալի կը լինէր, եթէ քաղաքային բժիշկ պ. Խ. Բահաթրեանց (կամ մեր ինտելիգէնտներից մէկը) մի դասախօսութիւն կարդար մաքրութեան անհրաժեշտութեան մասին: Դասախօսութիւնը 1) պէտք է հասկանալի լեզուով և հայերէն լինի, 2) մուտքը ձրի լինի, որ ժողովուրդը խոյս չը տայ, և 3) դասախօսութիւնը կայանայ կիրակի օր, որ ամենքն էլ կարողանան ներկայ լինել դասախօսութեանը: Այս պայմանների տակ եթէ մի անգամ գոնէ դասախօսութիւն կայանայ Շուշում, մեր կարծիքով այդ չատ օգտաւէտ կարող է լինել մեզ համար: Թուրքերի համար դասախօսութիւն չէ կարող կայանալ, որովհետև մեզ մօտ ոչ մի թուրք բժիշկ կայ, ոչ էլ թուրքերի մէջ կը գտնվի մի այնպիսի անձն, որ կարողանայ դասախօսութիւն կարդալ: Ուստի մնում է միայն այն, որ թուրքերի թաղի պօլիցիան խիստ միջոցներ առնէ մաքրութիւն պահպանելու համար և ստիպէ թուրքերին մաքուր պահել փողոցներն ու տները: Միւս կողմից քաղաքային բժիշկը պէտք է խստութեամբ պահանջէ պօլիցիայից, որ վերջինս անդադար հսկէ քաղաքի մաքրութեանը:

Սրանից մի քանի տարի առաջ, եթէ չենք սխալվում, հանգուցեալ Սագինեան արքեպիսկոպոսը շրջաբերական էր հրատարակել և քաղաքիս բոլոր քահանաներին ստորագրել տուել, որ այնուհետև արգելվում է քահանաներին քելեխ ուտել, պարտադրվողների համար պատիժ նշանակելով: Մի և նոյն ժամանակ շրջաբերականում բացատրված էր, որ մեռելի համար քելեխի սովորութիւնը բոլորովին աւելորդ բան է, քանի որ քելեխը համ անօգուտ է անցնում, համ էլ չքաւորներին աւելորդ ծախսերի մէջ է գցում: Ընտանիքը կարող է քելեխի տեղ փող նուիրել մեր ազգային հաստատութիւններին, որը անհամեմատ աւելի օգտաւէտ կարող է լինել, քան թէ քելեխը: Այդ կարգադրութիւնը մինչև այժմս սրբութեամբ պահվում էր, բայց ահա նորից սկսվել է քելեխի սովորութիւնը: Ցանկալի կը լինէր, եթէ մեր սրբազան առաջնորդը ուշադրութիւն դարձնէր այդ հանգամանքի վրա և բեմի վրայից հասկացնէր ժողովրդին քելեխի վնասակարութիւնը, մի և նոյն ժամանակ քահանաներին էլ խիստ արգելելով քելեխ ուտել, որովհետև չատերը քելեխը պատրաստում են քահանաների պատճառով:

Մեր քաղաքային այգիում... կեղտոտութիւնների ցուցահանդէս է բացվել: Էկսպօնենտներն են մեծ մասամբ յայտնի Ն. մսավաճառի չները, որոնք անցեալ ձմեռվայ ընթացքում սարքել են ցուցահանդէսը: Սակայն ցուցահանդէսը աւելի կատարեալ անելու համար՝ խորհուրդ ենք տալիս կեղտոտութիւնները վերցնել և դնել այգիում՝ այգու շրջակայ տեղերից, հին բանտի մօտ գտնվող փոսից, հարուստ Բ.—ի տան առաջ գտնվող փողոցից, մեր բոլոր փողոցներից և այլն... Ցուցահանդէսում կայ մի ֆօնտան, ուր զանազան տեսակ ձկներ լողում են կեղտոտ և զզվելի հոտ փչող ջրի մէջ. ի հարկէ, այդ ձկները իրանց տեսակի մէջ օ զ գ ե ա յ բաներ են: Այդ ֆօնտանի մօտ կայ նոյնպէս մի բուֆէտ-պավիլիօն, ուր հայ և մանաւանդ թուրք սրիկաներ համ հետազօտում են ցուցահանդէսը, համ էլ թուղթ են խաղում: Ցուցահանդէսի ճանապարհներն այն աստիճանի փչացած են, որ աչքերդ խփած էլ կարելի է ման գալ: Մուտքը թէև ձրի է, բայց մեր հասարակութիւնը չէ յաճախում ցուցահանդէսը, որովհետև ինչ հարկ կայ նեղութիւն քաշել և գալ այգին, քանի որ բոլոր փողոցները և մ է յ դ ա ն ը,—ուր մեր չուչեցիք անց են կացնում իրանց օրերը, ամբողջ օրը կանգնելով այդտեղ,—կատարեալ կեղտոտութիւնների ցուցահանդէսներ են. համ էլ մեր ի չ խ ա ն ն ե ր ը զբաղված են քաղաքային գործերով և ժամանակ չունեն ցուցահանդէսը այցելելու: Մենք չատ լաւ գիտենք, որ մեր չուչեցիք կարօտ չեն կեղտոտութիւնների, բայց այնու ամենայնիւ խորհուրդ ենք տալիս մեր համաքաղաքացիներին՝ գոնէ մի անգամ այցելել ցուցահանդէսը, մանաւանդ որ մուտքն էլ ձրի է, որ չատ յարմար է չուչեցիների համար: Տեսնում էք, ուրեմն, որքան Շուշին «լուսաւորվել է». կարծում են, թէ հէնց միայն Թիֆլիսն է, որ կարող է ցուցահանդէս կազմել իր քաղաքում: Ուրեմն «լուսաւորութեան» կողմից Շուշին երկրորդ տեղն է բռնում Անդրկովկասում, թիֆլիսից յետոյ....

Որովհետև Արաքսի և Կուրի մէջտեղ գտնվող տարածութեան վրա երևացած մորեխը կոտորելու համար գիւղացիները չեն կարողանում յաղթել, այդ պատճառով հրամայված է Շուշուց 10 օրվայ համար ուղարկել 1,500 մարդ. 900-ը հայերից, իսկ 600-ը թուրքերից, այսինքն երեք տնից մի մարդ: Այդ 1,500 մարդը ուղարկելու համար վիճակ են գցել տների վրա: Վիճակը ում որ ընկնում է, նա կամ ինքը պիտի գնայ, կամ իր տեղ մի ուրիշը վարձելով ուղարկէ (վարձը 8 րուբլի է տասը օրվայ համար). վիճակը ընկնողին 3 ր. են տալիս: Իսկ ում որ վիճակը չէ ընկնում, նա էլ պէտք է 1 ր. 50 կ. տայ, յօգուտ վիճակը ընկնողին: 1,500 մարդը կամաց-կամաց ուղարկվում են, և գուցէ այսօր վերջանայ: Գիւղերից էլ բաւական մարդ են ուղարկել՝ մորեխը կոտորելու համար:

Մեր թեմական դպրոցում քննութիւնները արդէն անցեալ ապրիլի 27-ից սկսվել են և պիտի վերջանան յունիսի 15-ին:

Ֆրանսիացի անտրօպօլօգ յայտնի Շանտր իր կնոջ հետ մեզ մօտ հիւր է գտնվում. նա, ինչպէս յայտնի է, եկել է այստեղ գիտնական հետազօտութիւններ անելու:

***

ՆԱՄԱԿ ԲԱԹՈՒՄԻՑ

Մայիսի 3-ին

Ճշմարտութիւնը վերականգնեցնելու համար խոնարհաբար խնդրում եմ տեղ տալ այս երկտողիս ձեր պատուական լրագրի առաջիկայ համարներից մինում:

Ձեր «Մշակի» 46 համարում Բաթումից գրած նամակի մէջ այն տեղեկութիւնը, որ գրում է թէ՝ տեղիս քահանան մերձ ի մահ եղող մշակների մօտ չէ գնում մասնատուփով և աւետարանով քրիստոնէական գոնէ վերջին պարտքը կատարելու,—դա բոլորովին սուտ է և անհիմն:

Թող յայտնի լինի ընթերցողին, որ տեղիս տէրկոնստանդին քահանան իր անցեալ տարվայ ծանր հիւանդութիւնից բոլորովին առողջացաւ և դեռ կենդանի է, որ կարողանում է իր պաշտօնը տանել այնպէս, ինչպէս տարել է ամբողջ 12 տարի ամենայն բարեխղճութեամբ, իր յայտնի արժանաւորութեամբ և բազմակողմանի աշխատութեամբ ի հաճոյս տեղիս ամեն դասակարգի ժողովրդի, սկսած մշակ դասից մինչև բարձր ինտելիգէնտ համարվածը:

Ցանկալի է չատ, որ պ. Թղթակիցը մատնացոյց անի խսկապէս թէ ո՞ր աղքատ հանջեցեալը առանց հաղորդութեան կամ քրիստոնէական մի որ և է պարտքը կատարելու թաղվել է և, ընդհակառակն, ո՞ր աղքատ հիւանդը առանց տէրկոնստանդինի առատաձեռն հոգացողութեան մընացել է: Արդեօք յայտնի չէ, որ անցեալ տարի բազմաթիւ ալաչկերտցի աղքատները գետեղված էին եկեղեցու գաւթում, որոնք մեծ մասամբ կե-

—Ոչինչ չեմ արել, հաւատացիր:

Եւ նա պատմեց բոլոր անցքը:

—Է՛հ, բան չունէք, տաքացած ընդհատեց պ. Արշակը.—մեծ մարդ է, ինչ անենք, կասէ ու կը լռէ: Հիմա մեծ բան ես փչացրել: Միթէ դու չը գիտէիր, որ մենք նրանից օգուտ էինք սպասում: Մահը, դու գիտես, առաջ մեծ մարդու առաջն է գնում. այդ կարգ է: Նրա մեռնելուն էինք սպասում և իմանում էինք, որ մեռնելիս անպատճառ մի բան կը տար դպրոցին, այն էլ մեծ բան:

—Հէնց այդ չէր, որ իմ լեզուն կտրել էր և ես չէի կարողանում խօսել....

—Ասում է, էհ, ինչ անենք թէ ասում է, դու էլ ասա հա, աղա այդպէս է: Դու հօ տեսնում ես թէ ինչպէս ամենքը նրա քէֆովն են չարժվում, նրա ասածն են անում, որովհետև հարկաւոր մարդ է: Է՛հ, անխոհեմ մարդ... ահա ինչ կասեմ քեզ: Հիմա միակ ճարն է, որ գնաս ու ներողութիւն խնդրես. գնա, գնա, ես էլ կը գամ, կը խնդրեմ:

Բայց մինչև նրանց գնալը աղան էլի մտաւ Սարիբէգի խանութը:

—Հը, ինչպէս էր, այ լակոտ:

—Պակաս տեղ չը մնաց, աղա Կարապետ, լաւ ներկեցիր, ջան, ջան, աղա Կարապետ:

Եւ Սարիբէգը այնպէս հիացած, անկեղծ ծիծաղեց, որ աղայի աչքերն էլ կուլ գնացին թաւ յօնքերի տակ և նա էլ կուշտ փորով ծիծաղեց:

—Ի հարկէ, այդպէս էլ հարկաւոր էր, չարունակեց Սարիբէգը.—թէ դու, աղա, չը լինես, դըրանք մեզ կուտեն... Ո՞վ են, ինչ են, ումի որդին են որ այդպէս խօսում են:

—Բա՛ս, ես ցոյց կը տամ այդ չան... Կուզես, այնպէս անեմ որ այստեղ մի օր էլ չը մնայ... կորցնել տամ...

—Սարգիսը էլի մի բան է, գոնէ մեր երկրացի է, լաւ թէ վատ՝ մեր մարդն է: Դու այն քաղցածին ասիր, որ եկել է այստեղ, մեր հացն ուտում է, այդ բաւական չէ, մեզ վրա էլ իրաւունք է գործածում: Վարժապետն է ասածս, աղա, ճանաչում ես: Քո գնալուց յետոյ նա եկաւ այստեղ, Սարգիսը պատմեց թէ դու ինչ ես ասել: Վարժապետն էլ—Աստուծու բանին նայիր—քեզ վրա ծիծաղեց. ասեց ինչ յիմարն է եղել այդ աղան:

—Հա՛, նա էլ...

Եւ աղան կանգնեց: Նստած տեղը նա չէր կարողանում լաւ բարկանալ:

—Նա էլ... Ես դրանց հէրը կանիծեմ: Բաս դու ինչ ասեցիր, լակոտ:

—Դէ աղա՛, ես ինչ ասէի. ուզում էի նրանց խօսքը լաւ լսեմ և քեզ ասեմ. չը խօսեցի, մէկ էլ որ ապրանք առնող կար:

—Ես մի այնպիսի ղալմաղալ գցեմ, որ դրանք իմանան....

—Արժէ, աղա Կարապետ. այդ վարժապետը մի անգամ էլ ինձ է վիրաւորել: Ինձ ասում էր թէ բոլորի խելքը սրա ձեռքին է: Ես էլ պատասխանեցի թէ չատ լաւ է, ես իմ աշխատած հացն եմ ուտում: Ի հարկէ, նա հասկացաւ որ ասում եմ իրան թէ ես էլ հօ քեզ պէս չեմ. լաւ ման ես գալիս և մեր փողերն ուտում:

Աղան դուրս գնաց, և միւս օրն էլ սկսեց իր խոստացած ղալմաղալը:

Այդ օրը երկու հոգաբարձուները գնացել էին նրա մօտ ներողութիւն խնդրելու: Խնդրեցին ներողութիւն, ասեցին որ սխալվել են, այնպիսի մարդուն պատասխան են տուել. պէտք է ջահելներին ներել և պէտք է աչքից չը գցել ուսումնարանը, որը առանց աղայի պէս մեծ մարդկանց բարի աչքին մի օր ապրել չէ կարող:

Նրանք չարունակ այդպէս էին խնդրում, իսկ աղան կրկնում էր անցեալ օրվայ բոլոր խօսքն ու զրոյցը. նա յամառում էր երկուսին, որքան սրանք խնդրում էին, խոնարհ կերպով ներողութիւն էին խնդրում: Եւ վերջը, երբ յամառութիւնը վերջին ծայրին հասաւ, աղան, էլ խօսք չը գտնելով, վերցրեց ու մի թունդ յիչոց կպցրեց պ. Սարգսի ճակատին: Սա յետ ու յետ քաշվեց, վիզը ծռեց ցոյց տալու համար թէ չատ վիրաւորվեց այդ յիշոցից ու գտակը ձեռքն առաւ, դուրս գնաց, մի խօսք անգամ չասեց:

Այնուհետև պէտք էր տեսնել Սարիբէգի խանութը: Բոլոր մեծամեծները հաւաքվում էին, չուտ չուտ գոռում, հայհոյում էին: Ամենքը ասեցին, որ ամօթն ու պատկառանքը վերացել է, աւելորդ բան է դառել: Մեծերի, աղաների հացն ուտում են և նրանց ծաղրում: Ի՞նչպէս կարելի է: Պ. Սարգսին բոլորովին խայտառակեցին, նա էլ տանից դուրս չէր գալիս:

Յետոյ խօսեցին վարժապետի մասին: Չէ, ուրիշ տեղացի մարդուն չը պէտք է այլ ևս ընդունել: Նրա համար ինչ կայ. այսօր այստեղ է, վաղը մի ուրիշ տեղ. նրա համար Կարապետ աղան թէ մի քաչալ-Մաթոս... մի և նոյն է: Մէջտեղ խայտառակվում է ժողովուրդը:

—Գնա՛նք, գնա՛նք տեսնենք ինչ է անում այդ վարժապետը, որ մեր փողն ուտում է...

Ասեցին ու գնացին:

Հինգ օրից յետոյ աղմուկն ու խռովութիւնը հանդարտվեց. ուսումնարանը փակվել էր:

Լէօ

բակրվում էին տէր-Յօր տանից և նա հիւանդնե-րին դարմանում էր մեծ մասամբ իր գրպանից իր կարողութիւնից աւելի չափով։ Թող ցոյց տայ Թղթակիցը մի որ և է եկեղեցական, ազգային, բարեգործական գործ, որին տէր-հայրը չէ մասնակցած իր ուժգին ժողովրդականութեամբ։ Նա չէ լցնում հայ ներկայացումները ստորին դասի ժողովրդով, որը ամեն տեղ հետեում է նրան խմբովին։ Ո՞ր աղքատ ճանապարհորդը, հոգևորականներից սկսած մինչև ամեն դասակարգը առանց նրան հանդիպելու և օգնութիւն ստանալու անցել է Բաթումով։

Մեր նորակառոյց եկեղեցու շինութիւնը, որ այսօր ահա երկու տարի է միայն հիմքն է շինված, իր այդ խայտառակ դրութեան մէջ գտնվելու լոկ պատճառը տէր-կոնստանդինի հիւանդութիւնը չէր, որ և այժմեան շինութեան մասնաժողովի անդամները խմբովին խոստովանվում են, որ առանց տէր-Յօր ոչինչ չէ կարելի առաջ տանել։ Արդեօք անյանտես չէ ինքը Թղթակիցը այն բաներին, որ տէր-հայրը ներկայումս ինչ աշխատութեամբ տանում է բոլոր նեղութիւնները եկեղեցու շինութեան համար, մինչև այն աստիճան որ մերժեց պ. Ս. Շահբազեանի հազար մանէթ ընծան, որ տրվում էր տէր-Յօրը արտասահման երթալու համար, բայց այս ամառը շինութիւնը թողնել իր հիւանդութիւնը միայն կազդուրելու համար չուզեց։ Այդ պ. ընծայողը 10 տարվայ ընթացքում միշտ քանի մի հարիւր մշակ է բանեցնում իր գործում, միթէ նա չը կարողացաւ ճանաչել տէր-Յօր պակասութիւնը պ. Թղթակցի պէս։

Ստուեր գցել այդպիսի բազմաշխատ քահանայի վրա, փոխանակ ամեն կերպով քաջալերելու, դա կարող է միայն անել կրքոտ և չարանախանձ մարդը իր յատուկ շահերի համար միայն։ Իր հիւանդութեան ժամանակ տէր-կօնստանդինը խնդրեց քանի մի անձանց, որ իր փոխարէն մի արժանաւոր քահանայ ճարեն, քանի որ յոյս չունի առողջանալու, նոյն իսկ այդ ժամանակը տեղիս վարժապետը ինձ խնդրեց միջնորդել ժողովրդի մօտ, որ դրան քահանայացու կանդիդատ ճանաչեն. այդ մաքին հաւանութիւն տուեց հիւանդ տէր-հայրը ես. բայց յուրախութիւն ամենիս տէր-հայրը առողջացաւ. իսկ ցաւով սրտի պէտի յայտնեմ, որ վարժապետ քահանայացուն չը կարողացաւ գրաւել ժողովրդի սիրտը իր ոչ գովելի անխաղաղ բնաւորութեան պատճառով, եթէ աւելի համեստ խօսեմ նրա մասին։ Եթէ տեղիս քահանան այս վերջին տարիներում փոքր ինչ աւելի եկամուտ ունի քան (Թղթակցի աչքով) մի ուրիշ քաղաքի քահանայ, պէտք է աչքի առաջ ունենայ և նախկին տարիների աղքատութիւնը և ժողովրդի քանի մի հոգի լինելը, երբ շինվեցան փայտէ եկեղեցին, ուսումնարանը, տունը, խանութները և գնեցինք եկեղեցու կից հող,—ահա այդ ժամանակվայ պարտքերն է մինչև այսօր վճարում տէր-կօնստանդինը. բացի դրանից, եթէ նա կրկնակի եկամուտ ունենայ, նա գործ է ածում միշտ առատաձեռն բարեգործութեան, ամեն տեսակ բարձր կարգի ճանապարհորդ հիւրերին իր տանը հիւրասիրելով և այլն և այլն, որ ամենքին յայտնի է։ Եթէ ազդեցիկ ազաները տէր-կօնստանդինին 5 րուբլու փոխարէն 10 են տալիս, նրանք գիտեն նոյնպէս որ տէր-հայրը այնքան տարի դեռ չը կարողացաւ իր ընտանիքը ապահովել և վերջապէս մի արշին հող ձեռք գցել։ Իսկ օտարազգի քահանաները հող ձեռք բերելով արդէն հարստացել են։ Այն ինչ որ տէր-կօնստանդին ամեն հայ վաճառականի ծառայութիւն է մատուցել, հողեր է գնել տուել և այլն, եթէ մի մազի չափ շահասիրութիւն ունենար ինքն իրան առաջ կապահովէր, յետոյ կաշխատէր ուրիշների համար։ Տէր-կօնստանդինը միշտ ունեցել է և ունի իր մօտ մի օգնական քահանայ ևս, ուրեմն երրորդի պէտք չը կայ։

Ա.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, 4 մայիսի

Լսելով որ մի անծանօթ ոմն, Ա. Ցովհանջանեանց, հաղորդել էր խմբագրութեանդ, բոլորովին ճշմարտութիւնից զուրկ մի անճիշդ լուր սուրբ Սարգիս վանքի վանահօր վերաբերմամբ և այս մասին հրաւիրել էր մի ուխտաւորին իրողութիւնը հաստատելու, իսկ դա՝ Նազօր Ալէքօվ ազգանունով, համաձայն լրատուի հրաւէրի, ներկայանալով խմբագրութեանդ, սխալ տեղեկութիւն էր տուել, որը հրատարակված էր պատուական լրագրիդ միջոցով. մանաւանդ այդ անցքի իսկական պատճառը ես ինքս լինելով, իմ կողմից պարտք եմ համարում, յիշեալ անցքի ճշմարիտ իրողութիւնը համառօտ կերպով պարզելու։ Ըստ սովորութեանս, ինչպէս ամեն տարի, նոյնպէս և այս տարի, ապրիլի 14-ին, վաղ առաւօտեան, ուխտադրութեանս նպատակով, գնացի սուրբ Սարգիս, վերին յարկում մի սենեակ բռնեցի և յօժարակամ սրտով մատեանում ստորագրեցի 3 րուբլի նուէր, յիշեալ վանքի շինութեան օգտին, պատուիրելով ժամակոչին իմ բռնած սենեակը ուրիշին չը տալ, իսկ ես վերադարձայ պատրաստվելու։ Նոյն երեկոյ վերառնելով ընտանիքս, գնացի ս. Սարգիս և տեսայ, որ իմ բռնած սենեակում մի ուրիշն է զետեղվել. իսկոյն դիմեցի ժամակոչին և հարցրի դրա պատճառը. նա պատասխանելով ասեց ինձ, թէ՝ «ես ինչ մեղաւոր եմ, ասեց ինձ իբր թէ ձեր եղբայրն է և ես հաւատալով, բաց արի սենեակի դուռը»։ Ցետոյ դիմեցի վանահօրը և այն ուխտաւորի վարմունքը յայտնելով, գանգատվեցի. հայր սուրբը դիմելով ուխտաւորին, խնդրեց տեղափոխվել մի ուրիշ սենեակ, բայց նա հակառակվեց և չուզեց դուրս գալ։ Վանահայրը տեսնելով որ մարդը չէ լսում իրան, հեռացաւ. իսկ ինչ վերաբերվում է տուրք տալուն, երբէք դրանից ստիպմամբ պահանջող չը կար, միայն առաջարկում էին սենեակից փոխադրվել ուրիշ սենեակ։

Ահա իրողութեան ճիշդ եղելութիւնը։ Եթէ հարկը պահանջէ, երդմամբ և վկաներով պատրաստ եմ հաստատել։

Մովսէս Բուղդանեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Մայիսի 6-ին, կիրակի, Նորին կայսերական Բարձրութեան Թագաժառանգի ծննդեան օրը լինելով, Թիֆլիսի բոլոր փողոցները զարդարված էին դրօշակներով։ Սիօնի մայր-եկեղեցում մաղթանք կատարվեց, իսկ երեկոյեան քաղաքը լուսաւորված էր։

—

ԲԱԳՈՒԻՑ պ. Կարա-Մուրզա հեռագրում է մեզ որ իր երգեցիկ խումբը կը գայ Բագուից մայիսի 20-ին։ Կօնցէրտների մանրամասնութիւնները կը յայտնվեն յայտարարութիւնների մէջ։

—

Տպելով ներկայ համարում պ. Մ. Բուղդանեանցի նամակը Ս. Սարգիս վանքի մասին, այդ նամակով վերջ ենք տալիս յարուցված բանակռուին։

—

Բագուից հեռագրում են տեղական ռուս լրագիրներին մայիսի 3-ից, որ Բագուի քաղաքագլուխ, ձայների մեծամասնութեամբ, ընտրվել է կրկին նախկին քաղաքագլուխ Ս. Ի. Դէսպոտ-Զէնովիչ։

—

Մայրաքաղաքների լրագիրներում իր ժամանակ հաղորդվեց Բատեների գործի մասին, որին, Խէրսոնի նահանգական դատարանը, մի կին բռնաբարելու համար, դատապարտեց աքսորի։ Սենատը ջնջեց այդ վճիռը և նկատողութիւն արաւ Խէրսոնի դատարանիուն վիճաբանութեան ժամանակ Բատեների ազգութեան (հրէայ) վրա յարձակմունքներ թոյլ տալու պատճառով։ Գործը յանձնված էր Օդէսայի դատարանին։ Օդէսայի հասարակութիւնը չատ հետաքրքրվում էր այդ գործով, որ այս օրերըս դռնփակ քննվում էր դատարանում։ Դատարանը արդարացրեց Բատեներին։ Դատարանի դուռը շրջապատող հասարակութիւնը դատարանի այդ վճիռը մեծ համակրանքով ընդունեց։

—

Մեզ հաղորդել են հետեեալ հեռագիրը իտալացի երեւլի ողբերգական դերասան Ռոսսիի Թիֆլիս գալու մասին. «Ռոսսի անպատճառ կը լինի Թիֆլիսում մայիսի վերջերում և իր առաջին ներկայացումը Ֆօրկատիի Թատրօնում կը տայ մայիսի 26-ին։»

—

ԽԱՐԿՕՎԻՑ հեռագրում են, որ այդ նահանգի մէջ արմտիքների դաշտերը չատ լաւ դրութեան մէջ են։ Գալիս են ժամանակ առժամանակ անձրևներ։

—

Եկատէրինօդարից հեռագրում են, որ մայիսի 3-ին այդտեղ հասաւ իտալական Թագաժառանգը։

—

Լրագիրները հաղորդում են, որ Պետերբուրգի Աշխարհագրական ընկերութիւնը ձեռնամուխ է լինում «Метеорологическій Вѣстникъ» ամսագրի հրատարակութեան։

—

Սեվաստոպոլից գրում են, որ ազնուական կալւածական բանկի փոխառութեան մայիսի 1-ին Պետերբուրգում տեղի ունեցած առաջին տիրաժի ժամանակ՝ 75 հազար րուբլու գումարը տարաւ Սեվաստոպոլի բնակիչ, քաղցրեղէնների խանութի տէր (կօնդիտէր) մի ոմն Օրտման։

—

Կովկասեան կայսերական Գիւղատնտեսական ընկերութեան անդամները հրաւիրվում են ընկերութեան հերթական նիստին, որը կայանալու է այսօր, երեքշաբթի, մայիսի 8-ին, երեկոյեան $7^1/_2$ ժամին։ Պարապմունքի առարկաներն են. 1) Ընթացիկ գործերը, 2) Զեկուցում Յ. Կ. Վասիլիեվի այն միջոցների մասին, որոնցով մանաւոր անտառատէրերը կարող են աւելի արդիւնաւոր կացուցանել իրանց անտառները։ Թոյլ է տրվում և կողմնակի անձանց ներկայութիւնը։

—

ՄՕՍԿՎԱՑԻՑ մեզ գրում են, որ լոյս տեսաւ Գարբելի հրատարակութեամբ «Բրօկհաուզի» էնցիկլօպէդիական բառարանի առաջին հատորը ռուսերէն լեզուով։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—«Agence de Constantinople» լրագիրը հաւաստի աղբիւրներից հաղորդում է, որ Եգիպտոսից անգլիական զօրքերի հեռանալու վերաբերմամբ Ռուստէմ փաշայի առաջարկութեանը մարկիզ Սօլսբըրի պատասխանեց, թէ ինքն պատրաստ է կատարել Բ. Դրան ցանկութիւնը և նոր դաշնագիր կապել, միայն այն պայմանով, որ բոլոր պետութիւնները դաշնագրով համաձայնութիւն տան, որպէս զի Անգլիան իրաւունք ունենայ ապագայումն ևս միջամտել Եգիպտոսի գործերում, եթէ նրան ներքին կամ արտաքին վտանգ կը սպառնայ։

—Բուլանժէականութեան կատարեալ և վերջնական պարտութիւնը պարզասրտութեամբ խոստովանում է վերոյիշեալ կուսակցութեան ամենատաղանդաւոր անդամներից մէկը, նախկին սենատոր և այժմեան պատգամաւոր Նակէ «La Presse» լրագրում։ «Անցեալ կիրակի—ասում է Նակէ—մենք դեռ ևս կարող էինք յոյս ունենալ աջողութեան հնարաւորութեան վրա, բայց բոլոր կասկածները փարատվեցան։ Մենք ջարդված ենք, և գլխովին ջարդված»։

—Սպանիական սենատը այս օրերս քուէարկեց ընտրողական րէֆօրմին վերաբերեալ օրինագիծը։ Այդպիսով Սպանիայում ընդհանուր ձայնատւութիւն մտցնելու հարցը վերջնականապէս վճռված կարելի է համարել։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Сѣв. Кавказъ» լրագրի մէջ կարդում ենք հետեեալ տարօրինակ լուրը. «Ապրիլի 27-ին, ուրբաթ օրը, ցերեկվայ 11 ժամին, քաղաքային վարչութեան դահլիճը գալիս է մի օրինաւոր հագնված ջահիլ կին և մնում է դահլիճում սպասելու «մինչև որ ձայնաւորները կը հաւաքվեն նիստի։» Այդ տիկինը—նրա խօսքերով—ընտրված է քաղաքագլուխ և այսօր պէտք է առաջին անգամ նախագահէ ձայնաւորների նիստին։ Խօսում է նա ցածր ձայնով, թէպէտ և ձայնի մէջ անհամբերութեան նշաններ են երեւում։ Մինչև երկու ժամը կէսօրից յետոյ նա դեռ մնում էր գալիս դումայի դահլիճում և ոչ ոք չը կարողացաւ համոզել նրան տուն գնալ։ Նա չատ քաղաքավարի կերպով մերժեց պրիստավի առաջարկութիւնը՝ որը կամենում էր ճանապարհ գցել նրան մինչև տուն, ասելով որ գործը չը վերջացրած՝ նա չէ կարող տուն գնալ։

*
* *

Ցայտնի է, որ Բուդդայի փիլիսոփայութիւնը վերջին տարիներս բաւական չատ հետեողներ է գտել Եւրոպայում։ Ցայտնի է նոյնպէս, որ Բուդդայի կրօնն էլ սկսվում է տարածվել Եւրոպայում։ Պարիզի «Ecole des Hautes Etudes» բարձրագոյն դպրոցում բուդդայականութեան մասին Լէօն դը-Րօնիի դասախօսութիւններին ներկայ են լինում բազմաթիւ ուսանողներ և գիտնականներ, կանայք և աղամարդիկ և մեծ բազմութիւն։ Դասախօսութիւնների նիւթը թէև կրօնական բուդդայականութիւն չէ, բայց հասարակութիւնը գիտութիւնից կրօն է դարձրել և դասախօսութիւնները քարոզների տեղ են բռնել։ «Siécle» լրագրի աշխատակիցը դը-Րօնիից բուդդայական շարժման մասին Պարիզում հետեեալն է լսել. «Ես ինքս—ասում է դէ-Րօնի—չէի կարծում, որ այդ շարժումը այդպէս զօրեղ է Ֆրանսիայում։ Անկասկած դրա պատճառն այն է, որ չատ մարդիկ, որոնք հաւատ ունենալու ձգտում ունեն և բաւարարութիւն չը գտնելով հին կրօնի մէջ, մի նոր բան են փնտռում։ Հասարակութիւնը աշխատում է թափանցել հնդկական կրօնի գաղտնիքները, որովհետև յոյս ունի գտնել նրա մէջ մի որ և է գերմարդկան բան։ Ամեն օր գալիս են ինձ մօտ նշանաւոր անձնաւորութիւններ և հաւատացնում են ինձ, որ իրանք համոզված բուդդայականներ են։ Մէկը նրանցից պնդում է, որ Պարիզում 30,000 բուդդայականներ կան։ Զի անցնի երկու տարի, ասում է պրօֆէսօրը, և բուդդայականութիւնը կը գրաւի ամբողջ Եւրոպայի ուշադրութիւնը։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 5 մայիսի։ Թագաւոր կայսրը, ուշադրութեան առնելով «Վարգունին եղբ.» թղթի գործարանի 50-ամեայ գոյութիւնը, շնորհեց Պավել և Սերգէյ Վարգունիններին Ս. Աննայի շքանշանի 3 աստիճանը։—«С. Пет. Вѣд.» լրագիրը հաղորդում է, որ Ուրալեան նոր երկաթուղու հարցը, Ուրալսկից մինչև Բուզուլուկսկի կայարանը, վճռված է դրականապէս։—Հարց է յարուցված գիւղական և քաղաքային աղքատ ծուխերի քահանաներին ձրի փայտ մատակարարելու մասին։—«Свѣтъ» լրագիրը հաղորդում է, որ Իսկանդար խան, նշանաւոր Ախմետի, Հերատի Սուլթանի որդին, այժմ գեներալ-նահանգապետ Պարսկաստանում, Բելուջիստանի սահմանի վրա գրգռում է հերատցիներին և աւղանցիներին Աբդուրախման էմիրին դահընկէց անելու համար։ Իսկանդար խանը չատ ժողովրդական է Աւղանիստանում, մանաւանդ հոգևորականութեան և զօրքի մէջ։—«Гражданинъ» լրագիրը հաղորդում է, որ երէկ աջող փորձեր արեցին գիւղացի Բաբաևվի հնարած քիմիական բաղադրութեան, որի շնորհով այրվող նիւթերը, ոչ թէ միայն դժուար այրվող են դառնում, այլ և դառնում են անթափանցելի ջրի համար։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 5 մայիսի։ Հաստատված են մասնաւոր բարեգործական հիմնարկութիւնների վրա լինելի կառավարչական կօնտրօլի կանօնները։—Ազատ-տնտեսական ընկերութեան առաջիկայ 125-ամեակի առիթով վճռված է՝ ուղերձ ներկայացնել ընկերութեան նախագահին՝ դուքս Նիկօլայ Մաքսիմիլիանօվիչ Լէյխտէնբերգսկուն, յանձնել ընկերութեան քարտուղար Բեկետօվին հրատարակել ընկերութեան վերջին 25 տարվայ գործունէութեան տեսութիւնը, և կազմել մրցերի, սերմերի, և չորացրած մրգերի ցուցահանդէս։—«Нов. Время» լրագիրը մի քանի հիմքեր ունի կարծելու, որ Պետրօվսկայա երկրագործական ճեմարանի ընդունելութիւնների դադարեցնելը հետեանք է միայն ճեմարանը կերպարանափոխելու ենթադրութեան, որովհետև մի առանձին յանձնաժողով, նորերս այդ հարցը քննելով, այն կարծիքը յայտնեց, որ պէտք է ճեմարանը պահել։—«Новости» լրագրին հեռագրում են կաղզուանից քիւրդերի գազանային վարմունքների մասին Հայաստանում։ Թօրփախ-Ղալայում կրակ են տուել մի եկեղեցի և անարգել սրբութիւնները, նոյնպէս և սպանված են չատ գիւղացիներ։ Տեղական Թիւրք իշխանութիւնը անգործ է, որի պատճառով հայերը վճռեցին գաղթել Պարսկաստան, բայց այնտեղ ուղարկած պատգամաւորները ձերբակալվեցան։ Առհասարակ հայերի մէջ չատ ձերբակալութիւններ են լինում։

ՊԱՐԻԶ, 5 մայիսի։ Մեծ իշխան Նիկօլայ Նիկօլաեվիչ աւագը ուղևորվեց Ռուսաստան Շտուտգարտի վրայով։

ՊԱՐԻԶ, 5 մայիսի։ Երէկ բացվեց միջազգային հեռագրական կօնֆէրէնցիան։

ԲԵՐԼԻՆ, 5 մայիսի։ Րէյխստագը զբաղվեց զօրքի խաղաղական կազմակերպութիւնը աւելացնելու օրէնսդրութեան նախագծով։ Լիբկնէխտ յանդիմանում է Գերմանիային Ռուսաստանի առաջ հաճոյականութիւն որոնելու մասին։ Հէնէլ յայտնեց, [որ Ֆրանսիան միշտ ձգտել է հեռացնել Գերմանիային Ռուսաստանի հետ նրա ունեցած յարաբերութիւնից։ Պետական կանցլէրն ասեց, որ արտաքին քաղաքականութեան մէջ իշխան Բիսմարկի հեռանալու օրից ոչ մի փոփոխութիւն առաջ չէ եկել և այդ քաղաքականութիւնը հիմնվում է Գերմանիայի սեփական ուժերի և նրա դաշնակցութիւնների վրա, որոնց հետ ազգը կապվում է հետզհետէ, նոյնպէս որ Գերմանիան երբէք չէ զգացել հարկաւորութիւն իր Բալտեան

ծովափն երկարացնելու, որպէս զի գերմանական կուլտուրան տարածվէր հեռու սլավօկանութեան խորքերում:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 6 մայիսի: Սենատը վճռեց փոխել Տագանրօգի դատարանի և երդուեալների վճիռը, որով Մակսիմէնկօ և Բէղնիկօվ արդարացել էին, և գործը յանձնեց Խարկօվի դատարանին:—Երէկ Բրազիլեան նախկին դեսպանն իր հրաժեշտի ողջոյնը յայտնեց Թագաւոր կայսրին:

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱ

Մայիսի 4-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ. . .	88 ր.	10	կ.
Բերլինի վրա 100 մարկ — . . .	43 ›	—	›
Փարիզի վրա 100 ֆրանկ — . . .	34 ›	—	›
Ոսկի — — արժէ . .	7 ›	5	›
Մաքսային կուպօններ — . . .	141 ›	50	›
Արծաթ — — — . . .	1 ›	8	›
Բօրսային դիսկօնտներ — . . .	$5^1/_2$ և	7%	›
Պետ. բանկի 5% տոմս 1-ին շրջանի.	100 ›	—	›
— — — — 2-րդ —	100 ›	12	›
— — — — 3-րդ —	99 ›	75	›
— — — — 4-րդ —	99 ›	75	›
— — — — 5-րդ —	100 ›	—	›
— — — — 6-րդ —	99 ›	75	›
6% ոսկեայ ռէնտա	152 ›	—	›
4% ոսկեայ փոխառութիւն	— ›	—	›
Արևելեան 5% փոխառ. 1-ին շրջ.	100 ›	—	›
— — — 2-րդ —	100 ›	25	›
— — — 3-րդ —	100 ›	50	›
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	227 ›	25	›
— — երկրորդ —	221 ›	45	›
— — երրորդ ազն. կալ. բ.	203 ›	50	›
Պետական. երկաթուղային ռէնտա .	100 ›	25	›
$5^1/_2$% ռէնտա	103 ›	87	›
4% ներքին փոխառութիւն	87 ›	—	›
5% գլ. ու. թղթ. ազն. կալ. բանկի	— ›	—	›
4% վ. այսկ. գիւղ. հող. բանկի. .	103 ›	50	›
$4^1/_2$% գրաւական թղթեր կալուած. փոխ. կրեդիտ. ընկեր. մետալ. .	139 ›	50	›
— — — թղթադ.	96 ›	37	›
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ. ընկերութեան օբլիգացիաները. .	95 ›	50	›
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ.	94 ›	75	›
Օդէսայի — — .	95 ›	37	›
Թիֆլիսի — — .	86 ›	50	›
Գրաւ. թղթ. Թիֆլիսի կալ. բանկի.	99 ›	37	›
— — Քութայիսի — — .	99 ›	25	›

Ս. Պետերբուրգի բօրսայի տրամադրութիւնը ամուր է:

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լոյս տեսաւ մամուլի տակից

ՄՏՔԻ ՄՇԱԿԸ

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ

գրական գործունէութեան քսան և հինգ ամեակի առիթով:
Աշխատասիրութիւն Խ. ՄԱԼՈՒՄԵԱՆԻ:

Բովանդակութիւն

I. Ներածութիւն. II. Կենսագրական տեղեկութիւններ. III. Գրիգոր Արծրունու գրական գործունէութեան սկզբնաւորութիւնը. IV. Հայոց մամուլի անցեալի մասին. V. «Մշակի» ընկերութեան հանգամանքները: VI. Նոր մեթօդ, նոր ուղղութիւն. VII. Ընդհանուր հայեացք Գրիգոր Արծրունու գործունէութեան վրա. VIII. Մի քանի գծեր Գրիգոր Արծրունու կեանքից. IX. Առաջադիմական շարժումներ:

Գինն է 50 կօպէկ:

Օտարաքաղաքացիք ճանապարհածախսի համար պէտք է վճարեն 10 կօպէկ:

Պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով՝ Тифлисъ, Х. Малумьянъ.

4—5

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱԶՆՈՒԱԿԱՆ ԲԱՆԿԻ ԹԱՏՐՕՆ

Վաճառվում են տոմսակներ երևելի իտալացի տրագիկ

ԷՐՆԵՍՏՕ ՌՕՍՍԻԻ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԻ

Շաբաթ, մայիսի 26-ին, 2-րդ աբօնըմէնտի 1 ներկայացում՝ «ԼԻՐ ԱՐՔԱՅ», կիրակի, մայիսի 27-ին, 1-ին աբօնըմէնտի 1 ներկայացում՝ «ՕԹԷԼԼՕ»: Երեքշաբթի, մայիսի 29-ին, 2-րդ աբօնըմէնտի 2 ներկայացում՝ «ԼԻՒԴՕՎԻԿ XI», Չորեքշաբթի, մայիսի 31-ին, 2-որդ աբօնըմէնտի 3 ներկայացում՝ «ՀԱՄԼԷՏ», Շաբաթ, յունիսի 2-ին, 2-րդ աբօնըմէնտի 4 ներկայացում՝ «ՔԻՆ», կիրակի, 3-ին յունիսի, 1-ին աբօնըմէնտի 2 ներկայացում՝ «ՄԱԿԲԵԹ»: Երեքշաբթի, յունիսի 5-ին, 1 աբօն. 3 ներկայացում՝ «ՈՃՐԱԳՈՐԾԻ ԸՆՏԱՆԻՔ», Հինգշաբթի, յունիսի 7-ին, 2 աբօնըմէնտի 5 ներկայացում՝ ԿՕՐԻՕԼԱՆ, Շաբաթ, յունիսի 9-ին, 1-ին աբօնըմէնտի 4 նենկայացում՝ ՆԷՐՕՆ, կիրակի, յունիսի 10-ին, 1-ին աբօնըմէնտի 5 ներկայացում՝ «ՇԷՅԼՕԿ», Վենետիկի վաճառական:

Տեղերի գները նշանակված են աֆիշաների վրա: Բոլոր ստացված փողերը մինչև խմբի գալը կը պահվեն առևտրական բանկում: Կասսան բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ և երեկոյեան 5—7 ժամ:

2—10

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET COM.

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

Շոգենաւերի կանօնաւոր և ուղղակի երթևեկութիւն ՄԱՐՍԷԼԻՑ դէպի ԲԱԹՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկուշաբաթը մի անգամ, հինգշաբթի 4/16 ապրիլից սկսած

ԵՒ ՓՈԽԱԴԱՐՁ

Բաթումից Մարսէլ, մտնելով Տրապիզօն, Սամսօն, և Կ. Պօլիս, հինգշաբթի օրերը, երկուշաբաթը մի անգամ, հինգշաբթի 26 ապրիլից (մայիսի 8-ից) սկսած:

ԲԱԹՈՒՄԻՑ ՇՈԳԵՆԱՒԵՐԸ ԴՈՒՐՍ ԵՆ ԳԱԼԻՍ

Հինգշաբթի, 26 ապրիլի (8 մայիսի),	շոգենաւ ՍԻՐԿԱՍԻ,	նաւապետ	ԲՕՇԷԼ.
— 10/22 մայիսի	— ՄԻՆԳՐԷԼԻԱ,	—	ԺԻԲՈՒԷՆ.
— 24 մայիսի (5 յունիսի)	— ԱՆԱՏՕԼԻԱ	—	ԳԱՐՐԻԳ
— 7/19 յունիսի	— ՍԻՐԿԱՍԻ	—	ԲՕՇԷԼ.

Տեղեկութիւնների համար ճանապարհորդների և բեռների մասին թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան ագէնտներին. ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ պ. Գարանիօնին, Նաբերէժնայա, իսկ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ պ. Ռէնօին, նախկին Արծրունու գալերէայում, № 114.

4—10 (շ. և ե.)

Լոյս տեսաւ
ԲԱՐՍԵՂ ՔԱՄԱԼԵԱՆԻ
վեցերորդ հրատարակութիւնը՝

ԱՆՆԱ ՍԱՐՈՅԵԱՆ

էտիւդը: Գրեց
Ն Ա Ր - Դ Ո Ս

Վաճառվում է բոլոր յայտնի գրավաճառանոցներում: Օտարաքաղաքացիք դիմում են հրատարակչին. Тифлисъ, Василію Камалянъ.

Գինն է բոլոր տեղերի համար 30 կօպէկ:

3—5

ՄԻ ԼԱՒ ԸՆՏԱՆԻՔՈՒՄ, Թիֆլիսում, ընդունում են աշակերտներին, ուրոնք կուզենային մաշելի վարձով ճաշել ընտանիքում: Նոյն տեղ պատրաստում են աշակերտներին և աշկերտուհիներին՝ միջնակարգ դպրոցների ստորին դասատներում տրվելի հարցաքննութիւնների կրկնութիւնների համար: Հասցէն. Գանօվսկայա փողոց, տուն № 25, գաւթում:

Въ хорошемъ семействѣ въ Тифлисѣ, принимаютъ нахлѣбниковъ—учениковъ и подготовляютъ учениковъ и ученицъ низшихъ классовъ среднеучебныхъ зяведенiй къ переэкзаменовкамъ. Адресъ: Гановская, домъ № 25, во дворѣ.

3—10

БРЯНСКЪ (Орловск. губ.)
ПОДПИИКСА ПРОДОЛЖАЕТСЯ НА 1890 ГОДЪ
на акушерско-фельдшерскій популярно-медицинскій журналъ

„АКУШЕРКА“

на годъ 3 руб., ½ годъ 2 руб., 3 мѣс. 1 руб.
ПОДПИСКА ПРИНИМАЕТСЯ:
Въ редакціи журн. „АКУШЕРКА“ БРЯНСКЪ Орловской губ.
Въ книжныхъ магазинахъ:
Въ С. ПЕТЕРБУРГѢ, К. РИККЕРЪ Невскій проспектъ 14.
Въ МОСКВѢ, А. ЛАНГЪ Кузнецкій мостъ.
Редакторъ-издатель акушеръ АМБРОЖЕВИЧЪ

3—3

ԲԺԻՇԿ Կ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Ընդունում է հիւանդներին առաւօտեան ժամի 9—11-ը, կամ երեկոյեան 5—6-ը:
Ֆրէյլինսկայա փողոց, տուն բժիշկ Արղութեանի, № 12, Ազնուականների բանկի դիմաց:

4—5

ԽԼՈՒԹԻՒՆԸ

և ականջների մէջ խշշոցը բժշկում է մեր արտօնյած գործիքը: Նկարագրութիւնը ցանկացողներին ձրիապէս կուղարկվի: Ի. Գ. ՆԻԿՕԼՍՕՆ, IX Kolingasse, 4. Вѣна, Австрія.

3—4

ВЫСОЧАЙШЕ УТВЕРЖДЕННОЕ
ТОВАРИЩЕСТВО
МЕХАНИЧЕСКАГО И ЧУГУННО-ЛИТЕЙНАГО ЗАВОДА

БЕЛЛИНО-ФЕНДЕРИХЪ

ВЪ ОДЕССѢ.

Складъ и производство сельско-хозяйственныхъ и заводскихъ машинъ и орудiй, какъ-то:

Постоянныхъ паровыхъ машинъ и котловъ разныхъ системъ и силъ, Мукомольныхъ мельницъ и всякаго рода принадлежностей къ нимъ. Щеретовокъ, вальцовыхъ поставовъ крупосѣекъ, буратовъ и всякихъ другихъ мельничныхъ машинъ системы Г. Даверіо. Лѣсопильныхъ станковъ съ пилами. Конныхъ молотилокъ, и приводовъ, вѣялокъ, соломорѣзокъ, кукурузныхъ молотилокъ—ручныхъ, конныхъ и паровыхъ Прессовъ для винограда и сѣна. Маслобоекъ, брандспойтовъ и пасовъ. Конныхъ грабель «Голинсвортъ».

Производство котельныхъ работъ и отливка изъ чугуна и мѣди.

Выполненіе всякаго рода заказовъ для паровыхъ вальцовыхъ мельницъ, винокуренныхъ, пивоваренныхъ, сахарныхъ и другихъ заводовъ, вагоны для конножелѣзныхъ дорогъ.

Складъ локомобилей, паровыхъ молотилокъ, конныхъ молотилокъ со штифтовыми барабанами и конныхъ приводовъ извѣстной фирмы Клйетонъ и Шутлівортъ въ Линкольнѣ, и Вѣнѣ.

Главный складъ жатвенныхъ машинъ и косилокъ «Желѣзная рама» и «Континенталь» Джонстона.

Единственный складъ вальцовыхъ станковъ Г. ДАВЕРІО въ Цюрихѣ.

Заводъ имѣетъ свой собственный эллингъ для постройки пассажирскихъ и буксирныхъ пароходовъ, паровыхъ катеровъ, баржъ и проч. и принимаетъ заказы на поднятіе на эллингъ судовъ для исправленія или окраски подводныхъ частей и ихъ корпусовъ.

Агентъ въ Ростовѣ н|Д. Г. Я. Золотухинъ, Николаевскій пер. д. Арт. Яблокова, противъ Реальнаго училища кв. № 8.

10—100 (ե. շ.)

Дозволено цензурою, Тифлисъ 7 Мая 1890 г. Типографія Канцеляріи Главнонач. Гражд. час. на Кавк., Лорисъ-Меликовск. ул. д каз.